

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékban* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Művészeti oktatás a középiskolában.

Wlassicsnak, fáradhatatlan közoktatásügyi miniszterünknek, az országos közoktatási tanáchoz intézett felszólítása s Erödi budapesti tankerületi főigazgatóhoz intézett rendelete, mindkettő a középiskolai művészeti nevelés érdekében, tanügyi és nem tanügyi körökben egyaránt valóóság forrongást idézett elő.

A miniszter ugyanis, amint ez a napi lapok közlései nyomán általánosan tudva van, a közoktatási tanácsot arra hívja fel, nyújtson be tervezetet abban az irányban, miként lehetne az eddig elhanyagolt művészeti oktatást a középiskola tantervébe beilleszteni; a budapesti tankerületi főigazgatóhoz intézett rendeletében pedig — az érvényben álló tanterv keretein belül — egyenes utasításokat ad arra nézve, hogy a főváros középiskolai ifjúsága már most miképpen használja fel a fővárosi gazdag gyűjtemények-nyújtotta alkalmat művészeti kiképzése céljából.

Közoktatásügyi miniszterünk ez intézkedései méltán keltettek örömet a középiskolai oktatás barátaiban s a közönségben egyaránt. Mert ha ez intézkedések eredményre vezetnek, százados múlasztás, s e százados múlasztásnak léptenyomon érezhető káros következményei tűnnek el középiskolai oktatásunkból. Tudjuk, hogy a középiskolának első főcélja általános műveltség nyújtása, s ki vonná kétségbe, hogy ma már az általános műveltséghez tartozik a képzőművészetek élvezéséhez és méltánylásához mulhatatlanul szükséges alapvető ismeretek elsajátítása is? S ki nem tudná másfelől, hogy ez ismeretek elsajátítására eddig az iskola jóformán ügyet sem vetett?

Innen van, hogy az u. n. művelt nagy közönségnek a képzőművészetek iránt úgy szólván semmi érzelme sincs. Hogy egy szobrot, festményt vagy stilszerű építményt a mi közönségünk

aesthetikailag élvezni nem tud, sajnós, még csak bizonyításra sem szorul. Pedig a nagy közönség műizlésének helyes irányban való kifejlésére nélkül a képzőművészetek megélni nem tudnak, annál kevésbé virágozhatnak fel. E műizlés szélesebb körben való elterjedése, meggyökereztetése nélkül festészetünk, szobrászatunk és építészetünk csak üvegházi növény marad, mely, mint a profanum vulgus számára nem való, drága fényűzési cikk, — közfelfogás szerint — csupán a főurak s az ezek nyomában taposó pénzemberek, meg aztán a nem nagyszámú aesthetikusok kedvtelésének kielégítését szolgálhatja. S hogy ez így nem jól van, azt is jól tudjuk régen, de segíteni mindezideig nem is próbáltunk a mostani áldatlan állapotokon. Mint-hogy ezt a hiányt legsajnosabban épen képzőművészeink érzik, ők maguk igyekeztek s igyekeznek maguknak közönséget nevelni a tárlatokkal, kiállításokkal. De eredményre ez természetesen nem vezet, nem vezethet. A fővárosi, meg a fővárost látogató vidéki publikum eljár ugyan szorgalmasan a műcsarnokba s a különböző művészeti kiállításokra, mert hát ez a divat; de ennek a látogatásnak vajmi kevés haszna van, hiányozván az aesthetikai alapképzettség, szó sem lehet róla, hogy a legremekőbb műtárgyak is megfelelő aesthetikai élvezetet keltsenek közönségünkben. Aki valaha volt a műcsarnokban vagy más képtárunkban, tapasztalhatta ezt azokból a komikusan naív megjegyzésekből, melyeket a látogató közönség minduntalan megkockáztat; mintha csak az Apelles csizmadiájának kritikáját hallanók újra meg újra ismételni. Arról meg jobb nem is beszélni, hogy a szobrászat és építészet remekeit milyen szemmel nézi és bírálja közönségünk.

Épen azért kiszámíthatatlan az a haszon, ami a miniszter említett intézkedéseiből közönségünkre, művészetünkre s általában kulturánkra

nézve származhatik, ha ez intézkedések sikerre vezetnek. Csak az a bökkenő, hogy ez igen is nagy kérdés, mert nagyon sok körülménytől van függővé téve, a melyek közül nem egy szinte legyőzhetetlen akadályokat gördít a lelkes miniszter nemes intenciói elé.

Nem tudjuk, a közoktatási tanács mit javasol a miniszter felhívására. De akár mint illesztik is be a művészi oktatást a tantervbe, rögtön két nagy akadály tűnik szembe. Egyik a tanárok ez irányú képzetlensége, a másik — a fővárost kivéve — a művészeti oktatáshoz feltétlenül szükséges szemléltetés teljes hiánya. Mert ne feledjük, hogy a képzőművészeteket megérteni megfelelő művészeti productumok nélkül egyszerűen képtelenség, elérhetetlen utopia. Teljes sikerre az ez irányú oktatás csak ott vezethető, a hol pezsgő művészi élet van. S vajon hazai középiskolánk közül melyiknek a székhelyén van ilyen? A művészettörténeti oktatásra az activ művészeti működés nem feltétlenül szükséges, elegendők a jól szervezett museumok; de hát városainkban, intézeteinkben hol találunk ilyet is? Bizony sehol. S ha ilyeneket akarunk szervezni p. o. Kisújszálláson, vagy Debrecenben is, ahhoz pénz kell, még pedig sok pénz. S ez van legkevesebb, még sokkal égetőbb szükségek kielégítésére is. Hiszen ifjúságunk egy részének művészi nevelését megkezdtük volna

már a görög-pótló tanfolyam révén; de nagyobb eredménye ennek is. azért nincs, mert hiányzanak a hozzá való szemléltető eszközök, legtöbb helyen hiányzik az ezen tanfolyamot vezető tanár szakképzettsége is.

További igen nagy akadály a rendszeres művészeti oktatásnak a középiskola túlterheltségének kérdése. Kérdés, lehet-e, szabad-e a tantárgyakat egy új, a növendék összes szellemi erőit igénybe vevő tantárgyal szaporítani, mikor sokan a meglévő tantárgyak tisztességes elsajátítását is megbirhatatlannak tartják? Vagy talán fakultatívva tesszük a művészeti oktatást? De hiszen akkor jobb bele se fogni, mert tudjuk, milyen sikerrel jár a rendkívüli tantárgyak tanítása.

S hogy még csak egy nagy akadályt említsek: a művészeti oktatás sikerét nagyon is kétségessé teszi maguknak a képző művészeteknek sajátos természete; az a tapasztalati tény, hogy azok elsajátításához, sőt csak alapos megértéséhez is specialis, egyéni hajlam szükséges. Mielőtt a művészeti oktatást kötelezővé tennők, ezzel az egyéni hajlandósággal mindenesetre le kell számolnunk. A képzőművészeti oktatás ugyanis a rajz kötelező oktatását vonja maga után, mert hiszen olvasni az ábc nélkül nem lehet megtanulni. S ki nem tudja, hogy növendékeink jó nagy százalékát a rajztanulásra kötelezni szinte

TÁRCA.

Búcsú-vét a Kántustól.

(Beszéd a Vajdai Nagy Lajos és Dobozi Erzsébet énekkari emlékünnepeken, 1898. november 18.)

A debreceni református kollegium énekkara ma ismét a hála nemes kötelességét teljesíti, midőn jötevőinek: Nagy Lajos vajdai földbirtokos és hitvese Dobozi Erzsébet emlékezetét az ének hangjai mellett felújítja. A férj 1050 frtot hagyományozott (1863-ban) ének- és zene tanszék-alapra, neje szinte 1000 frtot, felerészben a férje által jelölt célra, felerészben ösztöndíj-alapul az énekkari tagok jutalmazására. Férje halála után sokáig láttuk a hű nőt megjelenni ily estélyen énektermünkben, 23 éven át hallgatja meg a bevezető gyász-éneket, egy-egy könyvet hullatván elmaradott sorsán. Azoknak, a kik 1892 előttre (ez évben hunyt el a nő s fizette be alapítványát) visszaemlékeznek körünkben, lelkében még lebeg e nő földi alakja. Az ezután jövők már nem szemlélhetik alakját. A virág nem látható, csak a házat betöltő jótékony illata jelzi egykori létezését. Mikor mind eltűnnek az életből, a kik valaha ismertek bennünket, akkor tűnünk el alakunk képével a földről, akkor már csak tetteink emléke él. Sóhajtsunk áldást jötevőinkre s az év e napján mondjuk el: ők nem múltak el végképen, nem a sírkő tartja fenn létüket, ezek elporlanak, hanem jótékony alapítványnyá jegecült szép gondolatok és érzelmök, mely őket e főiskola és énekkara iránt tette indította. Nemes gondolatukat az

ének és dal finom leple veszi körül, mint szellő suhogása az illatozó virágot. Elmondhatjuk rájuk az amerikai lelkész szavait „Az ének élni fog, mikor már az énekes ajkai megfehérednek és porrá válnak; a gondolkodónak gondolatai megmaradnak, mikor maga a gondolkodó érzésnélküli földdé leszen, melyből rózsák és az erdő tölgyei nőnek.“

Az alapítók gondolatai s az ezeket fentartó ének megmozgatja lelkemet is és átröpíti a legközelebbi 68 év történelmi rónáján. Énekkarunknak 1829-ben csak parányi vagyona volt, mindössze 180 forint. Az előző 90 év alatt nem is gondoltak ilyenre. A mit néha ajándékol kaptak, azt vagy a temetési pénzt fordíthatták céljaikra. Sőt a temetés utáni pénz egy harmadát a nagy könyvtár gyarapítására kelle fordítani, így énekkarunk a tudomány ügyét is előmozdítja. A nemzet általános ébredésekor, a 30-as évek kikeleties korában, a diákság kebelében is új mozgalmak támadtak. Az énekkar rendkívüli buzgóságú felügyelő tanára* Zákány József mészrelátó tekintetével 3 dologra irányozta a közfigyelmet a kántus fejlődését biztosítandó, u. m. a) kell lenni tőkének ének és zene-eszközök vásárlására (itt áll előttünk a tavaly vett értékes zongora); b) kell lenni alapnak a szorgalmas tagok ösztöndíjára; c) kell lenni vagyoni erőnek, hogy az ének- és zenetanításra szakember legyen; indít-

* Felügyelő tanárok sorozata: Maróti György (1739—1744); Varjas István hittanár (1752—1786), Zákány József (1824—1851), Révész Bálint (1851—1853), Thót Ferenc (1853—1858), Tóth Mihály (1859—1879), Körösi Sándor jogtanár (1879—1880). A hézagos évekről eddig nem sikerült a felügyelő tanárok neveit kideríteni: mintegy 4 ily tanár neve hiányzik.

lehetetlen, azon egyszerű oknál fogva, mert nincs meg bennök az ahoz szükséges inclinatio?

Mindezen körülményeknél fogva, bár a legnagyobb örömmel kell üdvözlönnünk a miniszter kezdeményezését, nem ringathatjuk magunkat abban az édes álomban, hogy annak a közel jövőben kívánt sikere is lesz. Sok olyan dolognak kell még addig bekövetkeznie, a mire most vágyakozva tekintünk,

Csak tekintsük a mi debreceni főgymnasiumunkat, mit csinálnánk, ha most hamarosan kötelezővé tétetnék a művészeti oktatás? Van gazdag könyvtárunk, phisikai és természetrajzi gyűjteményünk s ezeknek tisztességes évi dotációja; de philologiai museumunk még csak a kívánságok országában él, mert hiszen nem tudunk egy teremhez jutni, hol a miniszter jóvoltából meglévő egy néhány utáztatunkat elhelyezzük s a gyarapításra kapott pár forintunkon nem tudunk beszerezni semmit, mert nem tudjuk hová tenni. Aesthetikai gyűjteménynek meg épen nyoma sincs. S vajon volna-e valami haszon pl. az építészeti stílusok, a festő iskolák fejlődésének tanításában, ha a stílusokat, iskolákat képviselő művészi produktumoknak legalább hű másolatát a növendékek előtt fel nem mutathatjuk?

Mig ezek a szomorú állapotok tartanak, mig — égetőbb kérdéseink megoldatván —

aesthetikai gyűjteményt nem szervezhetünk — a tantervi s a tanári képzetlenségben rejlő nehézségeket nem is említve, — bizony az örvendetes miniszteri kezdeményezés dacára is csak a kegyes óhajtások közé fog tartozni az annyira szükséges, kívánt sikerü művészi oktatás.

Dr. Gulyás István.

Történelmi járulékok

a tiszántúli Egyházi Értekezlet alapszabályainak munkába vett átnézéséhez.

(V e g e.)

C)

A „tiszántúli református Egyházi Értekezlet” alapszabályainak indokolása.

A cím rövidítve van, felismerhető jelzője a „tiszántúli” szó, a kerület kihagyásával elesik a hivatalos egyházkerülethez hasonlósága s az „egyház” szó nem jön elő kétszer.

I.

A cél kitűzése ne öleljen fel sok tárgyat, csak általánosságban mozogjon. A vallásos élet fejlesztése magában foglalja az úgy nevezett belmissioi tevékenységet is, e műszó nálunk nem is közkeletű, nem történelmi fejlődésünk szülötte.

II.

Az eszközök közül a három szakosztályra osztást mellőztük, részint mert azok összehívása a tagok távollakása miatt nem könnyű, sőt költséges, maga is bizott-

ványozta tehát az „éneklok kaszszája” alapítását, ma „szépművészeti alapok” szép neve alatt valóban szép fejlődésre jutott. Zákány hatására az első alapítványtevő 1830-ban Radnóti György érmelléki földbirtokos és ügyvéd volt 400 forinttal,* azt Zákány kezébe adta, benn lévén Debrecenben a nagyvásárkor tartatni szokott kántus ünnepélyen. Ettől kezdve az ének hatalma csendesen munkált a keblekben alig észrevehetően, a lelki világ e talaján fakadoztak aztán „a rózsák és tölgyek”, a kisebb és nagyobb alapítványok; mind a férfiak, mind a hölgyek részéről csaknem arányosan tüntek fel, kivált a 60 as évek után, a jótékonyosság lámpái, ezek sorozata jelzi az énekkar fényes útját, ilyen páros lámpa azon alapítóké, kiknek emlékezete gyúlt ma fel. A munka és szorgalom Istene megáldotta az előretörekvést, számadatok mutatják. 1830-ban az énekkar tőkéje 680 frt; 1880-ban 9265 frt, 1898-ban pedig a 3-as rendeltetésű szépművészeti alap 25,834 frt összegre emelkedett! Imé, miként tesz szülő bizonyosságot az anyag maga a lélek működéséről. Az ének hatalmát a fogékony szív tükre, titokzatosan, tündériesen meleg sugarakká változtatja át.

Ezek után megragadom a rám nézve utolsó alkalmat, hogy *bücsüt* vegyek az általam mindig szeretett énekkartól. Mint már értesültek is, folyó tanév kezdetén önként letettem a felügyelő tanári tisztelet a tanárkar

* Adománylevele így szól: „a debreceni anyaiskolában mostanában mindenkinek közörmére szépen gyarapodó éneklő és muzsikáló intézet fundusának szaporítására ezer forintot váltó cédulában ajánlok . . . ez az én adományom a maga nemében első, és a nevezett intézet fundusának csak *kezdetét* teszi”. Kelt 1830 jan. 20.

kezébe. E földön mindennek végződni kell. Alakuló ülésökön szeptember 15-én 1880-ban jelentem volt meg először, mint a tanárkar által megbízott felügyelő, az akkor 59 tagból álló énekkar egyhangú lelkesedéssel választotta negyedszer énekkar vezetőjéül akkor 4-ik éves theologust, azt a férfiút, a ki most, mint ének és zenetanár áll élökön, tiszteletes Mácsai Sándor urat; ugyanakkor a működés másik főtenyezőjéül, főjegyzőnek a kiváló buzgóságú és lelkes akkori 4. éves theologust, Diesöfi József urat, ki most is, mint debreceni lekipásztor, a diák-ifjuság meleg barátja. Engem is közörművel fogadtak (lásd az Énekkar jegyzőkönyvét), első szózatomban hozzájuk megígértem, hogy felügyelőségem egész idején jóakarattal és szeretettel munkálkodom az énekkar javára. Az a tudat, hogy 18 éven át szolgáltam ügyöket, tehát 3 évkört (cyclust), mert egy-egy évkör 6 évet foglal magában, és ígéretemet tehetőségem szerint beváltottam, ad megnyugtató érzést és mintegy jogot nekem (tekintve, hogy már 18 évig szolgáltam volt a hittanszaki önképző-társulatot is), hogy ha bár nehezen esik is, sőt meghatottságom el nem rejthetem, ifjabb kezekre bocsássam át az énekkar további tanári gondozását, a teendőknek elég szép sora marad még vállaimon. Ez a 18 év, mint vázoltam, anyagi virulásuknak is egyik nevezetes korszaka marad; de rám nézve azért is emlékezetes lesz, mert végig tanulmányoztam 159 évre terjedő háttéröket — történelmüket — és édesen időztem évenként tartott megnyitó beszédeimben (melyek legnagyobb részt világot is láttak sajtó útján) legszebb és mozzanatosabb történelmi tényeiken. Mily sok énekes ajka halványult el a lefolyt

ságok kiküldése által fejthetné meg alaposan feladatát, a mi megint újabb szakosztályi gyűléseket igényelne. De meg annyi tömérdek tárgy volt a 3 szakosztályhoz beosztva, hogy azok együttes felölélése a lehetetlenséggel határos. Sokkal célszerűbb nem ölelni fel annyi elméleti tárgyat, hanem a felmerülő szükségletek szerint venni fel egyes megvitataendő és előmozdítást igénylő kérdéseket, melyek a fő cél alá foglalhatók; és azon felvett kérdések tanulmányozására szakszerű de szűkebb körű ad hoc vagy állandó bizottságot küldeni ki, mely aztán a nagy választmányhoz rövid úton felterjeszti javaslatát s ott megállapodást hozat létre a nélkül, hogy külön szakosztályt kellene előzőleg összehívni.

III.

A pártoló tagok felvétele, mint ideiglenes jelleget, mellőzendő, csak ki legalább négy évre kötelezi magát, vehet részt az értekezlet ügyeiben. Az egyszer mindenkorra adott összeg, ha meghatározatlik az összeg ereje szerint bizonyos időre rendes tagságra jogosíthat, ha nincs meghatározva se időtartam, se mennyiség, a szavazásnál csak zavart idézhetne elő.

IV.

a) Elnök. Legcélszerűbb lenne egy elnök kezébe tenni le az Értekezlet vezetését, meg pedig felváltva az egyik négy évben egyházi, a másikban világi elnökebe s akkor az alelnök, (mindég a másik rendből) csak azon esetben működne, ha az elnök betegség által akadályoztatnék vagy időközben elhalna. Nem hivatalos egyház ez, nincs szükség a kettős elnökség elvének érzékítésére. Igazi buzgósággal, lélekkel működni négy évig, mint elnök, elég szép szolgálat! Minden négy évben újabb erő állhat a dolgok élére, elevenebb lesz a közszellem, nagyobb a felelősség. A szent írás

16 évtized alatt! de az ének él, befolyása és hatalma nem enyészett el. Megőrzöm szép emléket az énekkarral való összeköttetésemnek. Legyen ez énekkar továbbra is, mint a főiskola zengő lelke, viruló, s mint legregibb ifjusági társulat, szerezzon új babérokat, vonzza a lelkes ifjakat, hajtsa a lelkeket a főiskola felé Isten dicsérő és nemzet-erősítő himnuszaiival, dalaival és vonja be a komoly tudományok arany termékét a szépség zománcával.

Ne büsítsen a költő őszi hangulatú dalszaka:

Oh! a szárnyas idő hirtelen elrepül
Minden műve tűnő szárnya körül lebeg,
Minden csak jelenés, minden az ég alatt,
Mint a kis nefelejts enyész.

Énekkarunk a bölésészet, jog- és hittudomány hallgatóiból önként tömörülő emelt lelkek köre (s ebben különbözik a dalárdaktól), hivatás és jelleg e kört a keresztyén kijelentés magas színvonalán tartozik tartani, sőt az örök tavasz viránya felé irányozni. Nekünk hitünk világánál tudnunk kell, hogy az időn, „múló jelenésen“ felüli elemnek is szolgálatában vagyunk; tudnunk, hogy ha „az ég és föld elmúlnak“ is, megmarad Isten beszéde és ennek egyik alakja a zsoltár és ének is. Mózes és Dávid énekeit három ezer év után is zengi az ajk s Isten országában, mint Isten gyermekei, újabb énekeket fogunk zengeni. Legyen áldott minden jötevőink emléke! Legyen áldott emelkedő főiskolánk és ennek énekkara! Isten áldása legyen mindnyájokkal!

Balogh Ferenc,
hittanár.

szerint különféle talentumok osztattak szét a hiveknek, e talentumok fellelhetők és érvényesíthetők négy évenként, mint a szabad államok elnökeinél. Világra szóló társulatok virágnak és hatnak egy elnök alatt, ez természetesebb is. Tekintve azonban szokott formáinkat, csakis ezek nyomása alatt hozzuk javaslatba a két elnököt, de hogy a vezetésben és műköriben biztosabb legyen a tájékozás, az ügy kezelését meg kellett osztani, innen az elnökök tisztében (V) az eljárás kiszabása.

b) Az eddigi két alelnök tiszte mellőzendő, mert eddig is csak akkor volt igénybe véve, mikor az illető elnök nem működhetett. Ideiglenesen a választmány gondoskodhatik, hogy fennakadás ne legyen, a helyettesítésről.

c) Minthogy az értekezlet választmányában fekszik a működés súlypontja, ennek kell mindent előkészíteni; tehát ennek kell egy titkár jellegű saját jegyző, ki az elnök jobbkeze legyen s folytonosan rendben tartsa az ügyek sorozatát, az e tisztre alkalmas egyént a választmány saját kebeléből állíthatja elő, tekintettel az elnökök ohajtására, mert helyesebb ha közelökben található az, mint távol vidéken, a mi a levelezéseket tenné szükségessé s az elnöki tiszt teendőit szaporítaná s így nehezítené a mozgást (VI).

d) A közgyűlés mindig jelenlevő tagjaiból választhatja saját tényeinek feljegyzőit, innen a megkülönböztetés a jegyzők közt. (VI).

f) A nagy választmány 66 tagban állapítható meg, a mint a szatmári közgyűlésen történt, hol a nők közül elmaradt a két tag választása. A nagy számra azért van szükség, hogy többen vonassanak be a működő tagok közé, mert több bizottság, esetleg tíz is működhetik s kinek-kinek tért kell adni, egyeseket pedig nem lehet túl terhelni. Ma már mindenki nagyon igénybe van véve, a munka megosztás áldásosabb. A női tagoknak szép feladat nyílik, ha nő egyletek, szeretet művek alakítása is előtérbe vonatik, a mi kívánatos. Ilyenkor előadónul egy férfi tag választatik a bizottságba vagy vegyesen alakítatik az.

VIII.

A választmány tisztét részletesen körül irtuk irányzás és tájékozás végett, mert mint fentebb megokolva volt (II) a 3. szakosztályt eljettük, annak teendőit a bizottságok fogják szakszerűleg végezni.

Az 5. pont sorolja elé az Értekezlet céljában általában kitűzött feladatok részletes megvilágítását, időnként abba újabb működési kör is felvehető, így a korok szükséglete szerint fejlődést veend az értekezlet ügyköre. Egyelőre több bizottság 3-5 taggal felöléli a kijelölt tért, azt is nem egyszerre. Kiváló fontosságu a g) pont alatti bizottság, mi történelmi érzékű nép vagyunk, legjobban ápolja a vallásos tudatot a történelmi ünnepek rendezése. Minden évben található nagy reformátoraink, nagy papjaink, nagy gondnokaink, presbytereink vagy tudósaink és nagy érdemű hölgyeink emlékének felnyitására itt-ott alkalom, ennek megeléése kitűző e a bizottságra néz. Például évenként a reformatio évfordulási napján, egyház megyénként, hova szereplésük java esett volt, felvehető egy-egy Dévai, Kálmáncsei, Melius, Szegedi, Erdősi stb. emlékünnepele emelő felolvasásokkal. Mig Pázmánnak emlékét a túlsó félen mindig éleveségben tartják: egy Szenci Molnár Albert, kinek ajkainkon zeng ma is zsoltár fordítása, kilétéről alig tud valamit nagy közönségünk. Ilyen emlék ünnepek sok nemes gondolatot keltenek és szép alkotásra ébresztik vidékenként a hiveket.

IX.

Közgyűlést elégnék véleményezünk két évenként egyet. Százakra menő tagoknak egy helyre sereglése költséges és terhelő minden oldalról, nem is könnyű a kivitel; de meg akkor lesz fontossága és érdek iránta, ha jól választott tárgyak fekszenek előtte. Ezekre idő kell, hogy a bizottságok jól előkészítsék. Az életre valóság a választmánytól függ, nem a közgyűléstől.

X.

Az egyházmegyei értekezletekkel való érintkezést elégnék véljük az alapszabályban adott módon, ha tovább mennénk, akkor megnehezítenénk a tárgy kezelését, úgy hogy 2—3 évig is fenn akadna némely tárgy. Ugyis a vélemény kérés ritka esetben veendő igénybe, mikor valami oly kérdés nyomulna elő, mely egyetemes jellegű újjítást célozna. Az értekezlet közgyűlésének propositiói úgyis csak indítvány és javaslat alakúak, mint ilyenek mennek az egyházkerületi közgyűlés elé, az ha jónak látja a tractusokat megkérdezheti. Ott is tudjuk nem hamar szokott bejönni mind a 13 egyházmegye véleménye. Minek tehát a puszta vélemény kérésnél az Értekezletnek is a hosszadalmas utat venni fel kisebb esetekben s így a hivatalos egyház működési körét utánozni.

Záradék. A tiszántúli kerületbeliektől jöven be a tagsági díj, indokoltabb, hogy a kerület céljaira maradjon felosztás után az anyagi rész. Egyháztársadalmi lévén a működési tér, egyháztársadalmi ügyet segéljen a pénz hagyaték is.

Közléteszi:

Balogh Ferenc.

TANÜGY.

A tanítóképeségi vallástani pótvizsga kérdéséhez.

„A nem felekezeti tanítóképezdékben végzett tanítók vallástani képesítése“ cím alatt Sulyok István úr figyelemre méltó cikket tesz közzé e lap 46-ik számában. Egyházi törvényünk 423. §-nak, továbbá e szakasz gyakorlati alkalmazására vonatkozólag az 1895. évi jk. 62. sz. a. hozott konventi végzésnek és a tiszántúli egyházkerület 1895. évi jk. 114. számú határozatának alapján „egészen logikus követelménynek“ mondja, „hogy a nem felekezeti tanítóképzők vizsgálatához a kiküldetés elvalahára foganasítottassék.“

Felfogásom szerint cikkirő úr tévedésben van. Mert ha egyházi törvényünk 423. §-ának azt az intézkedését, hogy azok, „a kik nem saját tanítóképeségi bizottságainktól nyertek tanítói oklevelet: kötelesek az egyházi énekekből és vallástanból s ezek tanítási módszertanából az illető egyházkerület által e végre rendelt bizottság előtt pótvizsgálatot tenni“, — összehasonlítjuk az 1895. évi jk. 62. számú konventi végzéssel, hogy t. i. „nincs ellentétben az, hogy ott, a hol az egyházkerületek megbizottakat küldenek ki a nem felekezeti kerületbeli képezdék képesítő vizsgálataira és az illető ev. ref. növendékek vallás és énektani vizsgálatainak is felvételére: ez a gyakorlat továbbra is fentartassék, minthogy ily esetben az egyházkerület megbizottja az idézett törvényszakaszban megjelölt bizottságot teljesen pótolja“. azonnal szembe tűnik, hogy itt a Konvent az egyházkerületeket nem utasítja, sőt fel sem hívja vallás és énektani vizsgák felvétele céljából megbizott kiküldésére; hanem csak annyit mond, hogy nincs ellentétben a

a törvényvel az az eljárás, hogy ott, a hol az egyházkerületek megbizottakat küldöttek ki, jövőre is küldhessenek s ez a gyakorlat továbbra is fentartassék.

Ugy de a tiszántúli egyházkerületben sem az idézett konventi végzés előtt, sem azóta nem volt gyakorlatban megbizottak kiküldése abból a célból, hogy nem felekezeti kerülethez tartozó tanítóképző intézetek tanítóképeségi vizsgáin megjelven, az ev. reform. vallású tanulóktól a vallás és énektani vizsgát felvegyék. Ha nem volt gyakorlatban eddig, felfogásom szerint, az idézett konventi végzéssel jövőre sem léptethető életbe. Van egyházkerületünknek, sőt még az idézett törvényszakasz létrejötte előtt volt már, tanítóképeségi vizsgát felvevő bizottsága s így külön kiküldöttre nem volt s nincs is szüksége.

Vagy talán az egyházkerület 1895. évi 114. jk. önyvi számban foglalt határozatában találunk olyanforma intézkedést, melynek alapjau a nem felekezeti tanítóképzők képesítő vizsgálatához megbizott kiküldését sürgethetjük? Egyáltalában nem. Az idevonatkozó egyházkerületi határozat ugyanis így hangzik: „Azon nem felekezeti kerület körében képesített tanítók, kik az ily vizsgálat letételét igazolják, tehát a kiknek tanítói oklevelét az illetékes egyházkerület kiküldötte, mint a vallástani és ének vizsgálat felvételével megbizott és az illetékes vallástanárnak, mint ilyenek aláírják, vagy a kik a vallástani és ének vizsgálatról az illető egyházkerületi kiküldött és vallástánár aláírásával külön bizonyítványt vagy igazolványt nyertek, a törvényben kívánt pótvizsgálatra nem kötelezhetők“. Ime tehát egyházkerületünk egy szóval sem említi, sem az idézett határozatban, sem azóta sehol, hogy kiküld vagy megbiz ezutánra valakit vallás és énektani képesítő vizsgák felvételére a nem felekezeti kerülethez tartozó tanítóképző intézetekhez. Egyszerűen csak arról intézkedik, hogy ha más egyházkerületből, a hol a fentebb leírt gyakorlat érvényben van, hozzánk, azaz egyházkerületünkbe jó át szolgálni valamelyik okleveles tanító, ki igazolni képes, hogy a vallás és énektanból egyházkerületi kiküldött előtt vizsgázott, pótvizsgára ne köteleztessék.

Felfogásom szerint úgy a konventi végzés, mint egyházkerületünk fentebb idézett határozata abból az okból keletkezett, hogy mindenik egyházkerületnek nincs tanítóképeségi vizsgát felvevő bizottsága, mert nincs tanítóképző intézete. Így nincs a dunántúlinak és a tiszáninneninek. Holott pedig úgy a pápai, mint különösen a sárospataki állami tanítóképző intézetben nagy számmal tanulnak ev. reform. vallású tanulók. Ez utóbbiak közül pedig többen, mivel egy ily nagy egyházkerületet, mint a tiszántúli, egy tanítóképző intézet el nem láthat tanítókkal, a mi felekezeti iskoláinkban találnak alkalmazást. A többi, különösen pedig a tiszáninneneni egyházkerület eljárására való köteles figyelem és tekintetből volt tehát szükség a konvent és egyházkerületünk fentebb idézett határozatára.

De amint nem érthetek egyet igen tisztelt cikkirő úrral az egyh. törv. s ennek alapján létrejött, idevonatkozó határozatok értelmezésére nézve, sajnálattal kell bevallanom, ép oly kevéssé tehetem ezt amaz indokolással szemben, melylyel az egyházkerületi megbizott kiküldését szorgalmazza. Ez indokok közül első, hogy „talán — mint t. cikkirő úr is kérdésbe teszi — ezekben az idegen intézetekben a növendékek vallástani oktatása nem áll azon a niveau, melyen felekezeti kerület tanítóképző intézeteiben“? Aztán megfelel maga a feltett kérdésre. Nem akarok rá mutatni, hogy a feleletben van némi

ellentmondás; az összehasonlítást, mi a 4 és 3 évi kurzus, heti óraszám különbsége folytán és a cikkirő úr részéről felhozott osztályösszefogás, periodusokban tanítás felemlítésével mintegy önként kínálkozik, én is szándékosan kerülöm; de már azt kénytelen vagyok különös figyelemre méltatni, hogy ez idegen „intézetekben a fősúly inkább az összhittani ismeretekre, mint a vallástani methodikájára van fektetve. Igaz, hogy szükséges már a tanfolyamon megismerkedni az egyes tantárgyak módszertanával; ámde állítani merjük, hogy azt az átadó képességet, mely a tanítót valóban mesterré teszi, nem ez, hanem a gyakorlat, az élet adja meg. A kinek a tanításhoz ép érzéke, hivatása van: az a vallástani methodikáját önmagától is megtanulja, ha szinte külön penzum nem forgott is a kezében“.

Különösen figyelemre méltó nagyfotosságú e nyilatkozat, mert ha mindnyájunk közös meggyőződésévé érlelődik, bezárhatjuk felekezeti tanítóképző intézeteinket, melyekben fő tantárgy a vallástani és annak módszertana. Az „összhittani“ ismeretek közlését elvégzik a középiskolák, a módszertant megtanítja az élet és gyakorlat. Ép érzéket és hivatást a tanításra úgy sem adhat az iskola annak, kitől az isteni gondviselés megtagadta, minek dobjon hát ki képzőintézetre, mint feleslegesre p. u. a mi egyházkerületünk is évenként 15—18 ezer forintot, mikor e szép összeget szükségességre is fordíthatja? De nemesak a tanítóképzők zárhatók be, hanem egymásután szép sorban sok más iskola is: az élet, gyakorlat, ép érzék és hivatás hangoztatása mellett. Ismerhetünk zugirászt, ki sokkal ügyesebb, gyakorlottabb egyik-másik diplomás ügyvédnél, vagy hallhatunk Tápai-ról, a csodadoktortól olyan dolgokat, melyek becsületére vilnának a legképzettebb orvosnak is. — De hát az iskolák bezárása helyett, úgy vélem, jobb lesz abban megnyugodni, hogy azok, kiket az élet, gyakorlat, hivatás, ép érzék oly kiváló emberekké tett, mennyivel hamarabb s különbekké lettek volna, ha hosszas kísérletezés, tapasztalás és tévelygés nélkül, mindjárt az iskolában megismerték volna a helyes utat, melyen járniok, a célra vezető módot és eszközöket, melyeket alkalmazniok kell. Épen ezekért állították fel a tanítóképzőket, melyekben mint a többi népiskolai tantárgy, úgy a vallástani methodikája is (felekezetiben főképen) tanítandó. Mert azt fel sem teszem, hogy t. cikkirő úr egyedül a vallástani methodikáját tartaná olyannak, melyet a tanuló önmagától is megtanul.

De tanítani kell a vallástani methodikáját a nem felekezetünkhöz tartozó tanítóképzőben, sőt tanítani kell — miről cikkirő úr említést nem tesz — az egyházi éneket s azok tanítási módszertanát is, mivel egyházi törvényünk 423. §-a szerint ezekből egyházkerületi bizottság vagy kiküldött előtt, ez a dolgon mit sem változtat, a növendékek vizsgát tartoznak tenni.

Azonban Váradon tanítják is, bár „a fősúly inkább az összhittani ismeretekre mint a vallástani methodikájára van fektetve“; — de tanítják-e mindenütt? Tapasztalataim alapján bátor vagyok tagadásba venni. Ismerem tanítóképző intézetet nem egyet, hol a mi felekezetünkhöz tartozó növendékek, 3—4 osztály összefogva, heti 2 órán (mikor t. i. egyéb lelkészi teendők megengedik) évről-évre egyháztörténetet tanulnak; ismerem olyat, hol az elemi iskolai vallástani kézikönyveket tanulják be, de csak úgy parázson, methodikai feldolgozás nélkül; olyat ismét eleget, hol egyházi énekeinkkel egyáltalában nem foglalkoznak. Hát kérem, kielégítőnek tarthatjuk-e az ilyen tanító arak előképzettségét arra, hogy a mi felekezeti iskoláinkban, hol a vallástani mégis csak a

legfőbb tantárgy, vallást tanítsanak? Nem helyes-e az egyházi törvény és egyházkerületünk intézkedése, hogy az ily hiányos ismeret és fogyatékos képzettség utólagosan, a mennyire lehetséges, kiegészíttessék?

Az indokolás második része arról szól, hogy anyagi áldozatba kerül a tanítóknak az egyházkerületi vizsgáló bizottság előtt megjelenni. Mindenesetre kerül, de nem elviselhetetlenbe. A vizsgadíj csekély, a vasút sem drága, s pl. nálunk Debrecenben, minthogy írásban is lehet jelentkezni, a vallástani pótvizsga letétele egy napi időbe kerül. Különben is kevesen vannak az ilyen vizsgázók. Évenként egy-kettő. Többször egy sem. Váradról hozott oklevelét mindössze 3 egészítette ki nálunk, s azok közül is 1 nő, éppen debreceni. Ha már figyelmen kívül hagyjuk is azt a nem ritka esetet, hogy az egyházak rendesen külön segélyben részesítik a vizsgára bejövő tanítókat, — vajjon mi kerül nagyobb anyagi áldozatba: 1—2 tanító bejövetele pl. Debrecenbe, vagy 7—8 egyházkerületi megbízott útiköltsége és napidija évenként? Mert ha Váradra küldeni kell, akkor az egyházkerületünk területén fekvő M.-Sziget, Szatmár, Arad, Szeged, Szarvas, Temesvár, Karánsébes stb. sem maradhatnak küldött nélkül. S bizony, az esperes uraktól sem kívánhatja senki, hogy ingyen fáradván, ráadásul költségeik se téríttessenek meg.

De hát a közérdek, egyházaink érdeke kívánja ezt, mert az idegen képző intézetekben végzett tanítók nem jönnek a mi felekezeti iskoláinkba, vagy ha már itt vannak, menekülni készek egyházunk kötelékéből, mivel a 2 vizsgatételtől visszariadnak. Ez az oka aztán, hogy sok egyházunk nem kap tanítót. — Ha csak nálunk lenne érezhető a tanító-szükség, ez az érv megfontolásra volna érdemes; de mivel állami, községi és felekezeti iskolákban egyaránt nagy a panasz s nagy a szükség, mit a közoktatási kormány hivatalos közlönyeinek éveken át vaskos kötetekké felszaporodott hirdetései, felhívásai és pályázatai bizonyítanak: ez az érv is elveszíti jelentőségét. Egészen más a tanító-szükség igazi oka! Ha egyszer e szükség elmúlik, ha nem csalogatják többé tyukkal, kalácsesal, légvárac ígérgetésével egyik egyházból a másikba, sokszor állami, községi iskolákba tanítóinkat: bizony nem riaszt el senkit a vallástani pótvizsga hitfelekezetünk szolgálatától. És a kit elriaszt, nem érdemes rá, hogy visszatartsuk.

—s—s.

Nem vádoltam.

Nagy tévedésnek esném áldozatul, ha ellhallgatnám azt, a mit Ujfaluassy Béla tanácsbíró úr e lap 47 ik számában a tőle megszokott őszinteséggel elmond.

Egy valóban nemesen érző szívnek keserősége bugygyan fel ott több helyen a sorok közt.

E keserőség érthető és indokoltnak látszó, ha valaki arra az álláspontra helyezkedik, melyről a mélyen tisztelt tanácsbíró úr az én egyenes, de azért talán eléggé szerény megjegyzéseimet nézi és megítéli.

Én azonban úgy vélem, sőt — ismerve minden kifejezésemnek intencióját — úgy vagyok meggyőződve, hogy téves nézpontra helyezkedett a tanácsbíró úr, midőn egy kiszakított mondatból, mondjuk: „frázisból“, „vádlat“ olvas ki a maga nemes törekvései, vagy talán épen személye ellen.

Ilyen még gondolatomban sem fordult meg soha!

Nem vádoltam őt, mint általában — még eddig — nem vádoltam senkit. Tollamat sem mérhetem össze s tehetségemet még kevésbé, az övével, mert nagy közbevetés vagyon közöttünk; hanem egyben versenyezni

merek vele, t. i. szent egyházam iránti szeretetben és ennek sorsa feletti aggodalmakban.

És ez adja sokszor akaratom ellenére is kezembe a tollat, hogy a magam igazát, meggyőződését bárkivel szemben is merjem vitatni, próbáljam megvédelmezni.

Ha néha aztán a buzgóság hevében, kiszalad tollam hegyéből egy-egy ily kifejezés: „*ostromolja az iskolákat*“, hát bizony ezzel semmi *vád* nem mondatik, semmi sérelem sem esik, mert hiszen az ellennézeteket mérlegeljük s ez által azokat „*ostromoljuk*“.

Nem esik azért az én „frázisom“ is más mérték alá, mint a milyennel az efféleket mérni szoktuk, legkevésbé bír pedig olyan súlylyal, olyas intencióval, mint azt a mélyen tisztelt tanácsbíró úr elénk állítja; hiszen ki tagadná annak a célnak nagyságát és szentségét, mit ő szép, ideális vonalakkal, elibénk rajzol és a mit realis alapon is igyekszik előttünk megmagyarázni?...

Nemzeti egység! Egyházunk megépítése! Hány ezer, sőt millió szív dobban meg e jelszavakra!?

Mindnyájan egyetértünk e nagy eszmék megvalósításában; de az eszközök, az utak és módok megválasztásában már ellentétes nézeteknek hódolunk és ez ellentétek sokszor összeütközésbe jönnek, *ostromolják* egymást a nélkül, hogy e miatt az egyéni nemes törekvés legkisebb tiszteletlenségben részesülne.

Az ellenvélemények vitatása *vádat* nem, csak *bizonyítékot* igyekszik szolgáltatni, mert ezt hozza magával a meggyőződésnek védelme.

Én sem akartam mást s éppen azért *nem vádoltam senkit*.

A krassói adatokra nézve csak annyi megjegyezni valóm van, hogy azok a szomorú birtokviszonyok mutatják, hogy annak idejében, a tagosítás alkalmával, mily égbekiáltó igazságtalanság lett itt elkövetve s mily együgyűség kellett annak elviselésére!

Egyébiránt itt tandíj, vagy iskolaadó nincs. A hívek magok 10 mm. búzát és 6 öl fát fizetnek a tanítónak, egyebet semmit. A tőkepénz és magtári életnemű pedig vegyesen a híveknél és idegeneknél van elhelyezve. Természetesen több a híveknél.

A legnagyobb adófizető pedig fizet (50 holdig s azon felül is) már ma fél mm. búzát és öt forint közmunkapénzt.

Ennyit egyelőre.

Sinka Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Nyílt levél és kérelem

nagyságos *Simonffy Imre* úrhoz, szab. kir. Debrecen város polgármestere s a debreceni ev. ref. egyház főgondnokához.

Igen tisztelt barátom!

Egyházkerületünknek — melynek te egyik igen érdemes és tevékeny tagja vagy — van egy bizottsága, az u. n. „Vasárnapügyi bizottság“; engemet is ért a megtiszteltetés, beválasztattam e bizottságba. Ez a bizottság — tudom, hogy sem elnöken, sem tagjain nem múlt — idáig alig tett valamit, úgy hogy annak elnöke nt. Balogh Ferenc úr az egyházkerületi értekezlet utóbbi gyűlésén indítványozta, hogy az a vasárnapi bizottság, mint egyh. ker. hivatalos organum szűnjék meg, s annak teendőjét végezze, mert sikeresebben, eredményt eszközölben végezheti az egyházkerületi értekezlet.

Nincs szándékom értekezni a felett „egyházkerület“ vagy „egyházkerületi értekezlet“ kezébe adjuk-e a Vasár-

nap megünneplésének nagyfontosságú ügyét; előttem csak a főcél áll, az, hogy lehetőleg ünnepeljük meg a vasárnapot, megtartva a parancsolatot: a hetedik napot megszenteljed!

Sokszor véletlen, kis dolgok indítják az embert cselekvésre, felszólalásra; én is így vagyok, midőn hozzád e sorokat írom.

A múlt hét hétfőjének reggelén Debrecenben kellett lennem. Hogy ott lehessenek, kénytelen voltam vasárnapi napon utazni, utaztam a Debrecen város tulajdonát tevő nagy- és kis-güti és a halápi erdősegen, s bizony-bizony mondom neked, megötráncozással láttam, hogy az itt lakó debreceni illetőségű emberek közül többen szántottak és nem 1—2, de 20—30 ember fűrészelt, vágta, döntötte le a vágás alatti erdő fáit.

Nehéz dolog e kérdésben — minden kihallgatás nélkül — elítélni, mert hiszen én is vasárnap utaztam, kényszerűségből; s a jobb módú, különösen a városi ember a vasárnapot nagyrészt mulatsággal és szórakozással tölti el, sőt az állami hivatalnokok egyrésze, a bírák a vasárnapot meg nem ünnepelhetik, nekik — bármely vallásfelekezet tagjai legyenek — még ma is, a midőn törvényileg ki van mondva a vallásegénylőség, a kath. ünnepeket lehet megtartaniok, s ezek így lévén, nagy kérdés, hogy azt a szegény napszámos embert, ki „favágásból él“, a ki talán a hét hat napján nem képes annyit keresni, a miből esetleg nagyszámú, talán szükséggel küzdő családját fentarthatja: kárhozzáttható-e, ha a hetedik napon nem mulat, hanem dolgozik?

A szorgalom, a becsületes munka Isten előtt megvetett nem lehet és ennek dacára mindig előttünk a parancs: „a hetedik napot megszenteljed!“

Ugy de előttünk van a gyakorlati élet tapasztalata is, az, hogy annak, ki hat napot szorgalommal, becsületes munkával eltöltött, szüksége van a hetedik napon pihenésre s a hat napi szorgalmas munka eredménye több a hét napi testet eröltető dolognál.

De erről nem írok neked, hiszen te az életet jobban ismered, mint én és ugyan minek írjak, miért bizonyítgassak, a midőn egy nagy, hatalmas, gazdag nemzet példája áll előttünk és megcáfolhatlanul igazolja, hogy a vasárnap megszentelése nem gátolja, sőt előmozdítja a nemzet felvirágzását, gyarapodását; nem szólok az erkölcsi indokokról, mik ezt eszközlik; de nem is kell kívül mennünk hazánk határain. Itt van velünk, közöttünk a nagyszámú zsidóság, kiket a szombat szigorú megünneplése nem gátol abban, hogy sokszorta nagyobb lokán álljanak az anyagi jólétnek, mint népünk, kik vasárnap szántanak és fát vágnak.

Nem írok hosszasan a vasárnap megünneplésének fontos, üdvös és hasznos voltáról, nem hivlak fel, hogy hivatalos állásodnál fogva, tehát hivatalos úton hass oda, hogy városod területén, annak tulajdonában a vasárnap ünnep legyen.

Hatósági rendeletekkel, hivatalos parancs-szóval talán lehetne elérni valami eredményt, de teljest nem; más eszközök kellenek ehhez, s ez nem más, mint népünkben a vallásos érzület, a vallásos buzgóság emelése.

Erre hívom, erre kérem fel a te figyelmedet!

Debrecen város tulajdonát — mint azt igen jól tudod — sok, a nemzetet ért nagy esapás alatt elpusztult, hajdan virágzó község alkotja, ilyen területe a városnak a Nagy- és Kis-Gut, — de ki sorolná elő hány — máig ott áll, falait égnek meresztve, a güti templom, jelezve, „hogy itt hajdan más élet volt“; e romokat a nemes város hazafias kegyelettel védi. E sok elpusztult község

lakosaiból növekedett Debrecen városa. szaporodott annak vallásos buzgalmáról és szorgalmáról ismert lakossága, s most, századok multával — mint a méhköpi, mely nem képes magába fogadni az elszaporodott munkás népet — a nép egyrésze kiköltözött a régi községek határára, s ott elszórtan száz és száz család él és — valljuk meg az igazat — akként él, hogy iskoláról, egyházzól, vallásról nem tud semmit, így aztán ne csodáljuk, ha vasárnap szánt, vet, erdőt vág, — hiszen talán nem is tudja, hogy „ma Isten napja van?”

A legnagyobb mértékben elismerem, hogy szab. kir. Debrecen városa sokat, igen sokat tesz, áldoz a népnevelés- és az egyházért, s nem rajta, nem az ő áldozatkészségén, de a viszonyokon múlik, hogy óriás területén szerte-szét lakó polgárai vallásos és szellemi érdekért többet nem tehet. Ma még alig volna okszerű, idővel bizonyosan be fog következni, hogy az elpusztult templomok kegyelettel őrzött falait újra felépíti; de az az idő még a távol jövőben van.

A jelenért kell tennünk, hogy a jövőt megteremtjük!

Városod kész tenni ezért is! Ott van egy kis község a gúti erdőség közelében, 50—60 év előtt 4—5 házból állott, Mártonfalva; a város területének, illetve birtokainak egyrésze közigazgatásilag ide csatolva, annyit tett érte a nemes város, annyit áldozott a községért, egyházért és iskoláért, hogy Isten áldása kísérte áldozatát, s mint a legutóbbi egyh. ker. gyűlés története mutatja, itt, t. i. Mártonfalván, városod támogatásával egy magyar református anyaegyház keletkezett.

Ugy de a város óriás területének, magának a gúti erdőségnek igen kis része fekszik közel az anyaegyházak sorába emelkedő Mártonfalvához; a nagyobb rész Nyír-Adony község szomszédságában van és Nyír-Adonyban, honnan az ősi lakosság szintén kipusztult, s ide oláh telepítvényeseket hozott annak akkori földesura, — nincsen magyar templom, nincs magyar pap, sőt — fájdalom — még ma is oly erős az ellenséges irányzat, hogy az illetékes megyei hatóságnak közigazgatása által meg kell vizsgáltatni az iskolákat, nehogy azokban az ifjú nemzedék nemzetellenes szellemben taníttassék. A magyar király képe helyett Oláhország királyának arcában gyönyörködik az irni tanuló gyermek irkáján, s a vallás- és közoktatásügyi miniszter szükségesnek látta, hogy e helyre állami iskolát emeljen.

És Ny.-Adonyban s a közigazgatásilag hozzá kapcsolt Nagy- és Kis-Aradványon 450 magyar ref. lélek lakik, — szegény családok és napszámos emberek — kik éppen olyan lelki gondozás nélkül élnek, mint a gúti erdőségben szerte lakó hitsorsosaink.

A Mihálydi anyaegyház távol is van tőlük, de Isten jóvoltából ennek hívei is szaporodtak, s az egyház régi kis temploma nem képes befogadni még az anyaegyház tagjait sem, azért az anyaegyház presbyteriuma elhatározta, megtenni minden tőle telhetőt arra nézve, hogy Ny.-Adonyban egy szerény imaházat emeljen, hová a szerte szét lakó hívek összegyűlvén, a mihálydi anyaegyház lelkésze legalább minden hónapnak egyik vasárnapján az édes hazai nyelven hirdesse Isten, ember-társaink és magyar hazánk szeretetét.

Igen tisztelt barátom! Ti, városod és annak nemes polgársága lehetővé tettétek, hogy Mártonfalván egy magyar egyház keletkezhesse, hogy polgártársaitok egyrésze, kik e helyhez közelebb laknak, vallásos érzelmeinek eleget tehesse; eszközödj és hass oda, hogy a többi rész is kielégíthesse lelkének szükségletét; segíts bennünket, hogy emelhesünk Nyír-Adonyban felekezettünknek és nemzetiségünknek egy helyiséget, hol híveink,

hol Debrecen városának azon tagjai, kiket életviszonyuk e helyhez közel helyezett, összegyűlve imádhassák Istenőket, a magyarok igaz Istenét!

Egyházam megbízásából hozzád fordulok, városodnak nemesak polgári, de egyházi fejéhez, s kérlek, igen kérlek, ne sajnáld fáradságodat egy hazafias és szent ügy támogatására! S a nemes város törvényhatóságánál, annak minden nemes célra kész polgárainál tégy meg minden lehető arra nézve, hogy segélyekkel a ti polgártársaitok egy részének lelki szükségök kielégítésére is, náluk a vallásos buzgalom emelésére Nyír-Adonyban minél előbb helyet emelhesünk a magyar vallásnak, a magyar istenitiszteletnek.

A te neved, az a tisztelet és ragaszkodás, melylyel ott polgártársaid körülvesznek, ha te kérésedet — nem a magam, de felekeztem s részben a te polgártársaid érdekében hozzád intézett kérésedet — meghallgatod, kellő biztosítékot nyújt nekem a sikerre és a te jószágod biztosít arról, hogy kérésedet nem tekinted alkalmatlan tolakodásnak.

Mihálydi, 1898 nov. 20.

Tisztelő barátod

Ujfalussy Béla,

a mihálydi ev. ref. egyház főgondnoka.

K Ü L F Ö L D.

A chicagói magyar református templom fölszentelése.

Felséges szép ünnepet ült okt. 30-án, a reformáció dicsőséges emléknapján a chicago és környéki magyar ref. egyház hívő közönsége. E napon adta át lélek-emelő ünnepségek közepette szent rendeltetésének Isten dicsőségének hajlékát, mely itt a messze idegenben is élő tanúbizonysága leend minden időkre magyar ref. népünk hithűségének, meg nem fogyatkozott áldozatkészségének, isteni felelmének s evangéliomi szent vallásunkban rejlő drága kincsek megbeesülésének. Örömmünnepe volt ez nem csak a chicagói magyarságnak felekezeti különbség nélkül, hanem a közeli és távoli vidékeken szétszórtan nagy számban élő hiveinknek is, kik e magasztos ünnepségre szinte nem várt nagy seregben özönlöttek a kellemetlen idő dacára is körünkbe, hogy kivegyék részöket a mi örömlünkéből.

Hogy mit jelent e néhány szó: „magyar református templom Chicagóban“, ezt ó-hazában élő testvéreink aligha tudjuk maguknak teljesen elképzelni. Cleveland, tőlünk csaknem 300 mfnyire az utolsó hely a nyugoton, hol az Evangelium világossága fényeskedik. Ezentúl kialudt az Evangeliumi szövétnak fénye, nem volt templom, nem volt egyház, melynek falai közt magyar szó hangzott volna. Most már ez másképen van. E roppant vidék ref. magyarsága nincs többé lelki gondozás nélkül, nincs kénytelenítettve, nélkülözni szent vallásunk vigaszait. Áll a templom, melynek falai készek befogadni Isten népének seregét, van egy talpalatnyi helyünk ez idegenten, hova hozhatjuk örömeinket, hol kisírhatjuk bánatunkat. Nem a miénk érte a dicsőség, hanem a jószágos Istené, ki velünk volt szent munkánkban, megáldotta annak kezdetét és végét, adott erőt, kegyelmet, hogy el ne csüggedjünk s kialudni nem engedte a lelkesedésnek a szívekben lángra lobbant tüzét. Az ő neve magasztaltassék fel most és mindörökké.

Ennek a mi kicsinyke templomkánkunk fölszentelési ünnepe volt okt. 30-án, melynek lefolytáról — a nagytiszt. szerkesztő úr b. engedelmével — rövidesen értesíteni e lapok t. olvasóit, célja jelen soraimnak.

Magát a templomi ünnepélyt díszes fölvonulás előzte meg, mely 9 órakor vette kezdetét egy közeli nagy töremlől, hova az egyletek tagjai, küldöttei és a nagy közönség volt jóval a kitűzött idő előtt összegyülekezve. A menet élén 4 magyar esikósrubába öltözött legény lovagolt hófehér paripán. Majd 4 huszárlégény következett festői szép uniformisban. Ezután jött egy 14 tagból álló hatalmas fúvó-zenekar, mely után közvetlenül két egyházi vitte az egyház díszes amerikai és magyar nemzeti lobogóját. Ezután jöttek ékes rendben, ünnepi komolysággal a Chicago és környéki egyletek tagjai, küldöttei, képviselve mintegy 30 különböző együletet, megannyian saját zászlóik alatt, jelvényeikkel, s az egylet tagjai. A parochiáról is megindult e közben a menet, élén a lelkészekkel, gondnokokkal, egyháztanácsosokkal s a dalárda tagjaival. Mire a menet a templomhoz ért, elnémult a zeneszó, s megszólalt harangunk hívogató, csengő hangja. Már ez mélyen megindított mindenkit, annyival is inkább, mivel a közönség jórésze nem is sejtette, hogy a toronyhan már harangunk van. Sajnos, a templom kicsiny volta miatt nagyrésze kirekedt a közönségnek. Áhítatos esőnd volt, mikor az orgona hangja megszólalt. Majd rázendítettünk a XC-ik zsoltár felséges dallamára. Szem már ekkor nem maradt szárazon. Azt mondják angolok és idegenek, kik ott jelen voltak, hogy soha megilletődöttebb, meghatottabb gyülekezetet nem láttak. Minden résztvevő arcán mennyei öröm és boldogság tükröződött vissza. Az Isten jósága iránt való hála könnyei lassan peregetek alá férfiak és nők arcáról.

Felállónak a 37-ik Dicséret első versét énekeltük, majd nagy éneknek a 233. Dicséret 1. 2-ik versét. Ezután alólírott tartott alkalmi imát és ünnepi beszédet, így hozván ezt magokkal a megváltozathatlan körülmények. A templom fölszentelési agendát angol formák szerint nagyit. Molnár Károly chicagói esch. ref. lelkész végezte megható ünneviességgel. Előtte és utánna Tiszt. Harsányi Sándorné úrhölgy orgona kíséret mellett néhány remek egyházi dalt adott elő. Gyülekezeti ének után alólírott helybeli lelkész két zsidó származású gyermeket keresztelt meg, majd az újbori szent alkalmatosságból az úri szent vacsora jegyei is kiosztattak, mely szent vendégségben az egyházhoz tartozó hívek csaknem mindenike részesült. Már késő dél felé járt az idő, midőn az agendázó lelkész ismét az urasztal elé lépett, buzgó fohászbán könyörögve ismét áldást Istentől az ő szent hajlékára, az annak megépítése körüli fáradozókra, a hívekre s az ünneplő egész közönségre. Hogy mily lelkes és áldozatkész gyülekezet volt ez alkalommal jelen a mi kis templomunkban, mutatja az, hogy a perselypénz a délelőtti istenisztelet alkalmával elérte az 500 frtot!

Midőn a templomban miudennek vége volt, díszebédre gyűltünk egybe egy közeli nagyterembe, hol gazdagon megrakott, 300 terítékű asztal várt bennünket egyházunk gondoskodó előjárójának jóvoltából. Itt aztán ősi szokás szerint megindult a tósztok árja. Jelen volt a chicagói világhírű vasgyár igazgatója Ch. Stole úr is, ki idegen létére 1000 frtot meghaladó jótéteményt gyakorolt egyházunkkal. Hatalmas éljennel fogadtuk őt, midőn a terembe belépett s távozásakor a magyarság vállain vitte őt kocsijához.

Alig hogy vége volt az izletes közebednek, megszólalt templomunk harangja, hálaadásra híván egybe az örvendező sokaságot. Ismét zsúfolásig megtelt templomunk, előrelátó presbyteriumunk ügyes rendezkedéséből kifolyólag nagyjából olyan egyénekkal, kik a délelőtti alkalommal a templomba be nem juthattak.

Hogy referádám teljes legyen, meg kell még említenem azt is, hogy este egy ártatlan mulatságot is rendeztünk, melynek főképpeni célja az volt, hogy a festői, nemzeti magyar viseletünket meghívott idegeneknek bemutassuk. Pompás cigányzene mellett remekül jártak lobogós ingujjú, sarkantyús eszímás legényeink sugár, szép magyar lányokkal nemzeti táncunkat, a csárdást. Volt is ennek bámulója elég. Az angolok nem győzték dicsérni eléggé a magyar viselet és tánc szépségét.

Ime, ilyen volt a mi ünneplésünk. Nemesak külsőleg volt impozáns, hanem megható, szívhez szóló volt az minden részletében. E dicső nap szent emlékezete bizonynyal kitörölhetlen vonásokkal vésődött be minden jelenlevő szívébe, lelkébe.

Hadd álljon e hajléka az Urnak időtlen-időig, buzdítva mindeneket Isten szerint való életfolytatására, Krisztus szerelmének megbeesülésére, az Idvesség utainak keresésére.

Kelt Chicago, Illinois, 1898 nov. 4.

Harsányi Sándor,
ev. ref. missiói lelkész.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

65. A kabai ev. reform. egyház vázlatos története.

(Folytatás.)

T a n ü g y.

A kabai ev. reform. egyházban a régi tanügyre vonatkozólag egyedül az 1816. év január 1-ső napjával kezdődő presbyteri jegyzőkönyvek nyújtanak hézagoss tájékozást. Régi iskolaépületek rajzai — valószínűleg még abban az időben rajz nélküli építkezések lévén gyakorlatban; felszerelések, — ezekre suly kevés mértékben lévén fektetve; sőt még taneszközök és tankönyvek — melyek kétségtelenül léteztek, noha még később is a tantárgyak némely része kézírásból tanítattott — egyáltalán nem maradtak fenn. A számos tanító alább következő névsora is csak a presbyteri jegyzőkönyv alapján s így nem teljes tökéletességgel volt egybeállítható. A tanítók életrajza, arcképe, emlékei adatok hiányában, mind kívül esnek az ismertetés körén; csupán egy-két egyénre nézve jegyzi meg e sorok írója azok későbbi sorsára vonatkozó saját tudomását. Iskolai adományokról a presbyteri jegyzőkönyv a régiebb időből nem emlékezik. Számadások szintén nincsenek, az iskolákra vonatkozó kiadásai az egyháznak akkori időben naplószerű számadásában elszórva fordúlván csak elő. Sőt újabb időben is az egyház egyházi intézménynek s így feltétlenül sajátjának tekintvén az iskolákat, azok fentartására fordított költségeiről külön számadást nem vezet.

Ily körülmények között az iskoláztatás kezdettől való fejlődését biztosan kimutatni nem lehetvén, csak csak annyi állítható, hogy a kabai ev. reform. egyházban nemesak a fiúk, hanem a leányok iskoláztatása is régi időtől fogva gyakorlatban van, mit mutat az, hogy a teljesen református lakosok által alkotott községben az egyház ügyeit is abban az időben döntőleg intéző községi előjárók részéről, a község levéltárában fennmaradt díjlevelek közül az egyik 1714. évről szól és pedig ilyen címmel: „Tanító asszony fizetése 1714. évben.“

E körülmény azon kívül, hogy a leányok jókori iskolázatására világot vet. — asszony kétségtelenül leányokat taníthatván — érdekes adat ahhoz, hogy az újabb időben alkalmazott tanítónők már a régi időben is feltűnnek a tanítás terén.

Hány tanító volt a kabai ev. reform. egyházban a régi időben, erre nézve biztos adatot 1835 dec. 26-ig nem találunk. Az ekkor tartott presbyteri gyűlés az 1835 dec. 22-én érkezett esperesi currens következtében az az iskolákról a következő relatiót adja: „A kabai fiuk iskolájában van 3 tanító: 1. egy rektor, a kinek legfelső tanítványi most a 4-ik nemzeti iskolán kívül 1-ső esztendő-s syntaxisták; 2. egy praeceptor, a ki a 2-ik és 3-ik nemzeti iskolát; 3. ismét egy praeceptor, a ki az 1-ső nemzeti iskolát tanítja. Az elsőnek 60, a másodiknak 80, a harmadiknak 100, összeséggel 240 tanítványok vagyon. Kabán leányok iskolája van kettő, északi és déli. Az északiiban 120, a déliben 100 tanítvány van most.”

Az itt említett nemzeti iskolára vonatkozólag az 1820 márc. 23-án tartott presbyteri gyűlés jegyzőkönyvében meg van jegyezve, hogy helybenhagyatott az iskolai tanításra vonatkozó azon szabályzat, melyet Budai Antal predikátor és Ari János rektor állított egybe a fiuk iskolájára nézve. „melyhez képest kell ezen első esztendőben a felállítandó nemzeti iskola fundamentumát megvetni”. E szabályzatról az is megjegyzetik, hogy megvan az iskola protocollumában is e protocollumhoz adnektálva; de sem az iskolai protocollum, sem az adnektálnak állított szabályzat e sorok írójának idejére át nem maradt.

Az ily módon 5 tanítóval bíró iskolák felett nemcsak a lelkész, hanem a presbyterium, mint testület tartott felügyeletet, hanem a presbyteriumból választott iskolavizsgálók is. Ezek megválasztásának nyoma — és pedig a superintendens 1819 máj. 14-én kelt rendelete folytán, az 1819 máj. 23-án tartott consistoriumban találhatók először, midőn megválasztatik Széles János és Szilágyi György, kik tartoznak az iskolákat vizsgálni menni, mikor a predikátor nekik hirt adand. Ugyanilyenek választatnak 1824 febr. 8., 1824 nov. 14., 1861 jul. 28.; ez utóbbi alkalommal már 6 tag. Az újabb időben ezek helyét az egyház-szervezetünkbe is bevett iskolaszék foglalja el.

Az úgynevezett rektorok a debreceni főiskolából hozattak a theologiai tanfolyamot végzetek közül, rendszeren 3 évre. Ezek hivatali éveik eltöltésével rendszeren lelkészi vagy világi pályára távoztak. A rektorok iskoláikban a népiskolai tárgyakon kívül — mint már fentebb is említve volt — latin iskolát is tanítottak. A mellettök alkalmazott 2 praeceptor szintén a debreceni főiskolából hozatott a kisebb tanulók közül. Ezek a rektorok nemcsak felügyelete alá voltak adva, de az őket tanulói pályájokon tovább képezni is kötelek volt. Hogy ez utóbbi köteleességeket néha a rektorok elhanyagolták, arra vall Taresi Sándor és Halka Mihály, az 1835 dec. 26-án tartott presbyteri gyűlés által megmarasztalt praeceptoroknak azon feltétel alatt magok megajánlása, „hogy a következő rektor az ő tanításokra is köteleztessek”. Ilyenformán a rektor és praeceptorok között nem a tanítótársi, hanem a függés viszonya létesített és pedig a presbyterium felfogása szerint is, mire nézve felemlitem azon valóban feltűnő esetet, hogy egy praeceptort az 1826. évben a presbyterium a rektor iránti illetlen magaviseletéért, a rektor által a kurator jelenlétében kiadandó hat ítéletre ítélte.

Dávidházy János,
ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az Erzsébet királyné ösztöndíj-alapítványra,** mely főiskolánk jeles növendékeit felekezeti különbség nélkül lesz hivatva támogatni, újabb adakozók: hódmezővásárhelyi nőegylet 50, békés-bánati ref. egyház-megye 50, Horváth István 50, debreceni helyi vasút-társaság 20, Kovács Lajos igazgató 10, Bakoss Tibor 10, P. Nagy Zoltán 10, ifj. Kovács Lajos 10, Zimmermann Gyula 10, Tóth Mihály 10, Szántó Győző 10, özv. Révész Balintné 5, Steinberger Gyula 10 korona. Az általunk idáig nyugtatott összeg 3152 kor. 68 fill. + 255 korona = 3407 korona és 68 fillér. Midőn a kegyes adakozóknak lapunk részéről is hálás köszönetünket nyilváníttuk, egyszersmind ismételtlen ajánljuk a nemes célt egyházkerületünk lelkészi karának szíves pártoló figyelmébe. Az adományokat legcélszerűbb főiskolánk buzgó ügyészének Márk Endre úrnak címére (Debrecen, ref. főiskola) küldeni, ki a beérkező adományokat a gyűjtés befejezéséig takarékpénztárban kezeli s az összeget fáradhatlan nemes ambícióval igyekszik gyarapítani.

— **Apró hírek.** Kiss Áron püspöknek e hó 20-án volt 84-ik születésnapja, a mikor legközelebbi hozzátartozóin kívül a debreceni ref. egyház presbyteriuma és a kollegium tanárai is szívből jött, meleg üdvözléssel és jókívánataikkal keresték föl az agg férfit, ki Isten különös jóvoltából ily hosszú ideig világott közöttünk és előttünk. A Gondviselés tartsa meg őt még sokáig! — **Nemes cselekedet.** A debreceni ev. ref. főgymn. tanárai és tanulói, részint önmaguk lelkétől ösztönözve, részint dr. Nagy Zsigmond és S. Szabó József tanároktól buzdítva a legközelebbi hetekben a győri ref. templom építésére 34 frt 20 krt, a balászfalvira pedig 22 frt 66 krt gyűjtöttek maguk között. Kettős dícséret illeti őket, mint reformátusokat és mint hazafiakat, hogy filléreikkel támogatják a jó célt. — **Székfoglaló.** A debreceni ev. ref. főiskola gymnasiumában Kecskeméthy Lajos tauár f. 1898. évi december 3-án délelőtt 9 órakor a főisk. dísztermében tartja székfoglaló értekezését. — **A debreceni református egyház presbyteriuma** 1898. december 11-én Vasárnap délelőtt 11 órakor a főiskolai díszteremben kegyeleti ünnepélyt tart Klobusiczky Pál és hitvese Pallay Erzsébet árva szegény tanulók jótevőinek emlékeztérére, alapító levelök 100-ik évfordulóján. Az ünnepély rendje: 1. Elnök felolvastatja a Presbyterium f. évi 290. számú végzését. 2. Gyászének a főiskolai énekkar által. 3. Emlébeszéd, tartja Balogh Ferenc, az alapítványi ösztöndíjas tanulók felügyelő tanára. 4. Varga Imre 3 éves joghallgató hálás szózata. 5. Hálaének a főiskolai énekkar által. — **A ssakolyi** ev. ref. egyház dec. 4-én d. e. 10 órakor templomszentelési ünnepélyt tart.

— **A „Prot. Egyh. és Isk. Lap” 47-ik számában** a magyar baptisták működéséről tévén szót, mint írja „egyik vezető emberök” nyilatkozatából szemelvényeket közöl s végül mint a maga saját nézetét ezt veti oda: „*hát ez elég komoly és helyes beszéd csak aztán a cselekedet is ennek megfelelő volna.*” Szerintünk pedig annak a baptista „vezető”-nek a beszéde teljességgel sem nem komoly, sem nem helyes. Avány lehet-e ennek az atyafinak azon állítása akár helyes, akár komoly, hogy „*ha engem a református egyház segített volna a megtéréshez bizonyára ahhoz csatlakoztam volna.*” A leggőgösebb s a legarcátlanabb nyilatkozatok egyike ez, mely a református egyház létjogát vonja kétségbe, midőn alattomos baptista rafinériával, bár leplezetten, azt vágja szemünk közzé,

hogy imé lássátok: a ti egyházatok a bűnöst sem meg nem térítheti, sem meg nem vigasztalhatja hanem ennek, ha ujja akar születni szükségképpen baptistává kell lenni. Egyházunkra nézve megalázóbb és hazugabb nyilatkozatot ennél mi még alig hallottunk s tisztelt laptársunk erről mondja, hogy „*az elég komoly és helyes beszéd!!!* De van annak a nazarénus „vezető embernek“ nyilatkozatában még más is, mivel foglalkozunk kell s a mi oly messze van az igazságtól mint Makó Jeruzsálemtől. Azt mondja nevezetesen hogy ők „*a hívő gyülekezetből nem terítgetnek, de ott a hol a lelkész nem lelkipásztor, kötelességük ezt tenni*“. Milyen kedves a kis hamis! Arra nem reflektálunk, hogy ha fentebbi állítása szerint a református egyház képtelen valakit a megtérésre, segíteni, akkor az nem is „hívő gyülekezet“ tehát nazarénus logika szerint ott a terítgetés egyenesen „*kötelesség*“; csak azt vagyunk bátrak kérdezni, hogy hát aztán, hogy valamelyik „lelkész lelkipásztor-é vagy sem“ ki fogja azt megbírálni? Talán ők, ezek a boldogtalan rajongók, kikről ez a vezető maga bevallja, hogy „*a legalsó és legaljasabb nép közt munkálkodnak*“. No bizony nem kell egyéb, csak az, hogy az efféle törekvéseknek rakjunk szarvakat! Mert van nekünk sok, nagyon sok bajunk, de a lelkészi pályát főleg az tette eddig is tövisessé és rögzössé, hogy a lelkészeket a buta és roszakaratu rágalmak, kritikák és bántalmak ellen meg akkor sem tudtuk eléggé megvédelmezni mikor azok hivatalos kötelességüket teljesítették. Mi, a kik végig jártuk a gyakorlati élet iskoláit is s ha tanácsot adunk, azt nemcsak a tanári katedra fiókjaiból rángatjuk elő, hanem veszük a *tapasztalatok* tárházából: mi igenis jól tudjuk azt, hogy az a „*legalsó és legaljasabb nép*“, hol a baptista vezetők „*munkálkodnak*“, rendszerint éppen azokat a lelkészeket nem tartja „lelkipásztoroknak“, a kik az ő nevelése, tanítása, fejlesztése, értelmi és erkölcsi újjáteremtése körül legnagyobb munkát teljesítenek. Ám kérdezze meg csak a „*Prot. Egyh. és Isk. Lapok*“ érdemes cikkírója a *lelkészeket*, hogy miért van az, hogy egyes fehér holló számba menő esetektől eltekintve, ma már nagyon ritkán fordul elő, hogy a lelkész a maga fiát lelkészi pályára adná, majd hallani fogja, hogy a legtöbbje éppen azt hozza fel, hogy a fizetés nyomorúságos volta mellett kisebb-nagyobb mértékben minden lelkész ki van szolgáltatva a legbutább kritikának s a legfájóbb, a legháládatlanabb bántalmaknak *olyanok részéről, kik máig is elégnek tartanak, ha p. o. a népiskolákban a földrajzból csak 3 világrészt tanítanak*. S most azt mondjuk „*komoly és helyes beszédnek*“, ha, mint egyik tekintélyes munkás és képzett lelkésztársunk a magyar baptistákat és nazarénusokat nevezi, „*ezek a pokol tojásából kikelt vallási philoxerák*“ a lelkipásztor feletti ítélkezés jogát is magukhoz ragadni akarják? Bizony elég meggondolatlan beszéd az ilyen s legyen róla meggyőződve az illető cikkíró úr, hogy lapjoknak ez a száma azóta kézről-kézre jár a baptista zsinagógákban s dicsekedve mutogatják, hogy imé lássátok, hogy „*mi komolyan és helyesen*“ beszélünk. Mi tudjuk, hogy az efféle iratokkal így szoktak cselekedni. Haj! de más is az az élet, mint a tudományok esarnoka s be jó volna sokszor, ha mint egykor a debreceni nagyhirű predikátor, K. Tóth Mihály mondotta, azok a tudós férfiak megtanulnák ismerni a való életet is.

— **A debreceni szinézeti százéves jubilauma**, A szép sikerrel működő debreceni Csokonai-kör a debreceni szinézeti fennállásának százados évfordulója alkalmából holnap, azaz e hó 27-én *emlékünnepélyt*

rendez, melyről azon kiváló fontosságnál és érdeménél fogva, a melyeket a szinészet mint hathatós tényező egy hosszú század (és minő század!) alatt városunk közművelődése körül kivívott, mi is készségesen emlékezünk meg s üdvözöljük úgy a szép ünnepélyt rendező Csokonai-kört, mint az ez alkalomra ide érkező hirneves és kedves vendégeket. Az ünnepély sorrendje a következő: I. A „Csokonai-kör“ disz-ülése Hajdúvármegye székházának nagytermében délelőtt 10 órakor. 1. „Honfidal“ Hubertől, Mácsay Sándor karnagy vezetése mellett előadja: a debreceni dalegylet. 2. Elnöki megnyitó, tartja Komlóssy Arthur az ünnepély rendező bizottság elnöke, a Csokonai-kör alelnöke. 3. Részlet „A debreceni szinészet 100 éves története“ című munkából, írta és felolvassa Géresi Kálmán, a Csokonai-kör alelnöke. 4. „Emlékezzünk régiekről“, alkalmi költemény, írta és előadja: E. Kovács Gyula, a kolozsvári országos nemzeti színház tagja. II. Hajdúvármegye székháza terén a 100 évvel ezelőtt 1798. Augusztus 11-én tartott első színi előadás színhelyét megjelölő emléktábla leleplezése. 1. Szózat, előadják a debreceni összes dalárdák u. m. a debreceni dalegylet, az ev. ref. főiskolai cántus, a „Petőfi-dalkör“, Munkás dalegylet, Iparos ifjak dalköre és az Ács ifjuság dalegylete. 2. Alkalmi beszéd, tartja Dr. Bakonyi Samu, a Csokonai-kör főtítkára. 3. Az emléktábla átadása Rásó Gyula kir. tanácsos, Hajdúvármegye alispánjának válasza. 4. Hymnsz. előadják az összes debreceni dalegyletek. III Közébed az „Arany Bika“ szálloda dísztermében délután 1 és fél órakor. IV. A szinészeti „emlék-kiállítás“ megnyitása a debreceni kereskedelmi akadémia palotája dísztermében d. u. 4 órakor. V. Diszelőadás. Komjáthy János színtársulata és a vendégművészek közreműködése mellett, a debreceni állandó színházban, este 7 órakor, a külön kibocsátott színlapok szerint. Debrecen, 1898. november hó 12. A Csokonai-kör nevében: a debreceni szinészet 100 éves fennállásának emlék-ünnepélyét rendező bizottság: Komlóssy Arthur, elnök. Dr. Benedek János, jegyző.

— **A gymn. felügyelő hivatalos látogatásai.** *Dóczi Imre*, gymn. felügyelő e hó 10-én kezdette meg hivatalos látogatásait a h.-böszörményi gymnasiumban s folytatta a h.-nánásiban, a legközelebb lefolyt héten pedig a karcagiban és a kisújszállási főgymnasimban. Mind e helyeken lelkiismeretes gondossággal, apróra megvizsgált mindent s föltárta a hátrányokat úgy, mint az előnyöket. Lesz módunk vizsgálatainak eredményét majd az egyh. kerületre terjesztendő jelentésben olvasni. Itt csak azt jegyezzük meg, hogy az a kiváló tudás, magas latóköri, ritka tapintat és odaadó, lelkiismeretes buzgóság, melylyel az új felügyelő hivatalában forgolódik, lehetetlen, hogy minden irányban a legüdvösebb eredményeket ne hozza létre. Sokat remélünk és várunk tőle éppen a debreceni főgymn. hiányaira és bajaira nézve is, abban a biztos hitben, hogy azoknak elosztatásához nemcsak akarja, de meg is tudja találni a helyes utat és módot.

— **A Prot. Egyh. és Isk. Lap 45. sz. a 718 és 719. lapokon** constatálja, hogy tiszántúli egyházkerületünk üresedésben volt egy világi tanácsbírói állására a két ellenjelölt *mindegyikét* megválasztották, aztán pedig *Szunyogh Szabolcsra*, erre az „*egyházmentő világi urra*“ alkalmoszerűnek vél egy gunyos, megjegyzést tenni A „*Sárospataki Lapok*“ 46. sz. csatlakozik hozzá s az új tanácsbíró nem találja a tett emberének. T. laptársaink kritikájára nagyon egyszerűen felelhetnénk azzal a szíves kérelemmel, hogy csak bízzák reánk embereink megválogatását, mi aligha jobban nem ösmerjük őket, mint t. laptársaink. De tájékoztatásuknak

szívesen segítségére megyünk további felvilágosításokkal is. Hogy a M. Prot. Irod. Társ. tagjai sorából való kilépés, hogy történt, hogy nem történt, mi kik annak sem körülményeit, sem indokait nem ösmerjük, nem tudhatjuk, de hogy Szunyogh Szabolcs a szűkkeblűség vádjára valóssággal nem szolgált reá. — bátran állíthatjuk. — Hiszen nem is tekintvén az illetőnek egyházmegyei tanácsbírói minőségben kifejtett, időt, fáradságot és költséget soha sem kimélt, buzgó és szakavatott szolgálataira, megsughatjuk hogy áldozatkészsége reform. egyházi célokra tett nemes adományaiiban, mondhatni fejedelmileg megnyilatkozott, a miről Esztáron és vidékén többet is megtudhatnak laptársaink, mint tőlünk. De Szunyogh a feltűnést, avagy fényes adománya csak hírlapi nyugtatását is, tudatosan kerülte s talán most sem fogja azt jó néven venni, mikor egy méltatlan vád visszautasítása végett vagyunk kénytelenek nemes hitbuzgóságának bizonyosságait apostrophálni. Az eféle kényes kérdésekben jövőre alaposabb tájékozódást kérünk!

— **Sajtóhiba.** Lapunk legutóbbi (46.) számának 694. lapján, az alulról számítandó 4-ik sorban, az értelemzavaró „*hogy*” kötőszó törlendő.

— **Halálozás.** Igaz részvéttel vettük az alábbi gyászjelentést, mely egy buzgó lelkipásztor elhunytáról értesít bennünket: „Alulírottak a szélesen kiterjedt rokonság nevében is a szív kisírhatatlan fájdalommal jelentik, hogy a gondos férj, szerető édes apa, jó testvér és önzetlen jó barát *Fésős András* szatmárnémeti ev. ref. lelkész életének 58-ik, boldog házasságának 29-ik és buzgó lelkipásztori működésének 31-ik évében 1898. november 20-án d. e. fél 11 órakor szívszélhűdés következtében jobblétre szenderült. Imádvá szeretett családjának atyai gondozása, igaz emberbaráti szeretet, minden

szép, és nemesért való lelkesedés voltak vezérlő esillagai. Az övéért, a haza, egyház és társadalom szent ügyeiért lángoló kebel már kihűlt, sok drága és kedves emléket hagyva mindazoknak szívében, kik őt ismerték. Az elválás pillanatában csak az Isten gondviselő kegyelmébe vetett hit és az a tudat nyújt némi enyhülést, hogy lelke él és egykor a jobb hazában ismét látni fogjuk egymást. A drága halott földi részei f. hó 22-én d. u. 2 órakor fognak a sz.-németi ev. ref. templomban tartandó gyászistentisztelet után a sz.-németi ev. ref. sirkertben örök nyugalomra helyeztetni. Szatmár, 1898. november 20. Özv. Fésős Andrásné. szül. Máthé Ida neje. Endre, Albert, Olga, Zoltán, gyermekei. Némethy Lajos és neje Fésős Emma. Fésős Albert és neje Hercegh Máriska, testvérei, sógora és sógornője. Örökdiék áldott hamvai felett az Urnak békéje s a hű emlékezet!

Szerkesztői üzenetek.

Kócsa Károly lelkész úr, Pankota. A lap küldése körül támadt zavart nem értjük. Kiadóhivatalunkat megkértük a szükséges intézkedések megtételére.

TARTALOM-JEGYZÉK: Művészeti oktatás a középiskolában. Dr. Gulyás István. — Történelmi járulékok. Balogh Ferenc. — Tárca: Búcsú-vét a Kántustól. Balogh Ferenc. — Tanügy: A tanítóképességi vallás tanítóvizsga kérdésehez. — s. — Nem vádoltam. Sinka Lajos. — Közéletünk: Nyílt levél és kérelem. Ujfalussy Béla. — Külföld: A chicagói magyar református templom felszentelése. Harsányi Sándor. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez. 65. A kabalai ev. reform. egyház vázlatos története. Dávidházy János. — Különfélék. — Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: SASS BÉLA.

Szerkesztő-társak: Eröss Lajos és Bartha Béla dr.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ajánlja dúsán berendezett

férfi-, fiu- és gyermek-ruha üzletét,

mely egy félszázad előtt lett alapítva és hála Istennek, a legjobb hírnévnek örvend.

➡ Áraim határozottak, olcsók. ➡

Minden egyes ruhadarab saját műhelyemben, személyes felügyeletem alatt, legizlésebben készült el s így a legkényesebb igényeket is kielégíthetem.

Kérem a nt. lelkész, tanár és tanító urakat b. bizalmukkal úgy, mint eddig szerencsétetni.

➡ Czégemre kérek vigyázni! ➡